

SPOT PÅ NY FORSKNING

I hvert nummer stiller Asterisk skarpt på et aktuelt forskningsprojekt fra Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet. Denne gang handler det om undersøgelsen 'Dukkeprojektet'.

FAR, MOR & DUKKE

Babydukke er en fast del af seksualundervisningen i Grønland, hvor skoleelever i udskoling passer en dukke – en såkaldt babysimulator – og får feedback på deres 'forældreskab'. Virker dukkepasningen? Ny evalueringsforskning konkluderer, det både kan gøre skade og gavn. Undervisernes kompetencer er altafgørende, hvis dukkeprojektet skal lykkes.

Af MATHILDE WEIRSØE

Den græder og skal trøstes, den skal have mad og bøvser, og den skal have skiftet ble. Og den sover kun et par timer ad gangen. Præcis som en rigtig baby. Men det er bare en dukke – eller rettere det er en avanceret robot til brug i familie- og seksualundervisning.

Siden 2006 har dukkerne været fast del af familie- og seksualundervisningen i alle 7., 8. og 9. klasser i Grønland. Der er indkøbt dukker for over en million kr., og den store satsning på babysimulationsdukker i seksualundervisningen bundet i, at teenagegraviditeter og aborttal i Grønland gennem en årrække har været langt større end i de øvrige nordiske lande, særligt i kystområderne. Hensigten med at bruge

dukkerne i seksualundervisningen er at få de unge – piger såvel som drenge – til aktivt at tage stilling til forælderrollen og tage ansvar for deres seksuelle sundhed, bl.a. ved at øge deres opmærksomhed omkring ønsker til eget liv, uddannelsesgevinster, forælderroller og prævention.

»Formålet er, at alle graviditeter i Grønland skal være ønskede,« forklarer Karen Wistoft, der er professor (med særlige opgaver) ved

Grønlands Universitet, Ilisimatusarfik, og lektor i sundhedspædagogik ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Hun står bag en netop offentliggjort forsknings- og evalueringsrapport om det såkaldte 'Dukkeprojekt', som er udarbejdet for Selvstyrets Departement for Sundhed. Evalueringen bygger bl.a. på en stor spørgeskemaundersøgelse blandt elever i afgangsklasserne og deres forældre med over 1.000 svar, klasserumsobservationer og telefoninterviews med underviserne fra byerne på kysten. Derudover er undersøgelsen suppleret med data fra Landslægeembedet, Politiet og Grønlands Statistik.

Dukkerne afskrækker ikke

Typisk passer eleverne dukkerne i to til tre dage, hvorefter en underviser med sundhedsfaglig baggrund giver dem feedback på deres oplevelser og præstationer som 'forældre'. Dukkerne er udstyret med en chip, der er koblet til eleven. Chippen rapporterer til en computer, der samler data om pasningsprocent – dvs., hvor god har eleven været til at reagere på dukkens behov, eksempelvis sult og bleskift. Men også »manglende omsorg« og »mishandling« fremstår i den afrapportering, eleverne modtager.

Langt de fleste af drengene og pigerne – i alt 96 % – har efter pasningen en række forbehold over for at blive forældre her og nu. Men hele 88 % af alle eleverne vil gerne have et barn senere, så dukkepasningen har ikke afskrækket dem.

»Langt de fleste elever har gjort sig mange nye tanker om det at få et barn i forbindelse med dukkepasningen og familie- og seksualundervisningen. Eleverne reflekterer over, hvad det kræver at være forælder, og hvad der skal til, for at de selv gerne vil det. Efter dukkepasningen er langt de fleste elever blevet mere bevidste og reflekterede og altså ikke blevet afskrækkede i forhold til at blive forældre,« siger Karen Wistoft.

Drengene scorer højt

En noget overraskende konklusion er, at drengene generelt viser den største ømhed over for deres dukke og scorer højest i pasningspoint. Før dukkepasningen har kun få drenge haft tanker om at få et barn, og ingen har ønsket et barn lige med det samme. Efter pasningen giver drengene udtryk for, at det vækker deres »faderinstinkt«, og flere drenge har fået en positiv holdning til, hvordan det vil være at blive forælder. Pigerne er generelt mere positivt indstillet på at få et barn 'her og nu' før dukkepasningen – men generelt mere negative end drengene efter pasningen.

FADERINSTINKT
Drengene viser generelt den største ømhed over for deres dukke, viser undersøgelsen.

»Efter dukkepasningen er langt de fleste elever blevet mere **bevidste og reflekterede** og altså ikke blevet afskrækkede i forhold til at blive forældre.«

Professor **Karen Wistoft**

»Drengene er generelt mere optaget af at passe dukkerne end pigerne. Dukkerne har signifikant effekt på alle elevers holdninger til at blive forældre. Mange elever ønsker i højere

grad end før at tage ansvar for, hvornår de skal have et barn,« siger Karen Wistoft.

Forskel på kyst og by

Evalueringen viser, at der er stor forskel på, hvordan seksualundervisningen bliver grebet an i de større byer som Nuuk og Sissimiut og i de mere tyndbefolkede kystområder. Mens dukkeprojektet bliver håndteret fornuftigt af kompetente undervisere blandt andet i Nuuk, ser det noget anderledes ud de steder, der hører til Grønlands udkantssområder. I første omgang var det svært for Karen Wistoft overhovedet at få adgang til skolerne på kysten på trods af, at hun flere gange henvendte sig med henblik på at få tilladelse til at overvære seksualundervisningen. Til sidst sendte hun sin videnskabelige assistent, da hun kunne fornemme, at hendes professorstatus stod i vejen for samarbejdet. Assistenten rapporterede om >

DUKKEPROJEKTET

Sådan gjorde forskerne

Teenagegraviditets- og aborttallene i Grønland har gennem en årrække været langt større per fertile kvinde end i de øvrige nordiske lande. Hensigten med 'Dukkeprojektet' er i høj grad at få de unge – piger såvel som drenge – til aktivt at tage stilling til forælderrollen samt tage ansvar for deres seksuelle sundhed. Det skal bl.a. munde ud i en større aktiv og realistisk stillingtagen til at blive forælder blandt de 13-18-årige drenge og piger. Projektet er finansieret af Departementet for Sundhed i Grønland. Det er gennemført i perioden 1.3.2011-1.2.2013 af lektor Karen Wistoft og videnskabelig assistent Mikkel Stovgaard, begge fra Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet. Evalueringen er en redegørelse for de virkninger, der er iagttaget i Dukkeprojektet, dels gennem en omfattende spørgeskemaundersøgelse

blandt elever før og efter dukkepasning samt deres forældre og dels gennem observationer af undervisningen og interview med underviserne. Spørgeskemaundersøgelsen bygger på 802 elevsvar fra folkeskolens afgangsklasser i Grønland og 266 svar fra forældre. Langt de fleste svar er på grønlandsk og derfor oversat. Databehandlingen er foretaget ved hjælp af SSPS (IBM, 2011). Desuden bygger evalueringen på materiale fra Landslægeembedet, Politiet og Grønlands Statistikbank.

Det fandt forskerne ud af

Eleverne bliver bevidste om forældreskab: Dukkerne har signifikant effekt på alle elevers holdninger til at blive forældre. Mange elever ønsker i højere grad end før at tage ansvar for, hvornår de skal have et barn. Langt de fleste deltagende elever har gjort sig nye tanker om

det at få et barn i forbindelse med dukkepasningen og familie- og seksualundervisningen. Virkningen er overordnet set, at eleverne ikke bliver afskrækket, men snarere bevidstgjort om forældreskab.

Eleverne afskrækkes ikke: 96 % af alle elever har efter dukkepasningen en række forbehold i forhold til et barn »her-og-nu«. Men hele 88 % af eleverne vil gerne have barn på et tidspunkt senere i livet, hvilket er flere end før deltagelsen i dukkeprojektet. Efter dukkepasningen finder færre elever det »helt ødelæggende« for deres liv, hvis de skulle få et barn nu. Langt flere elever er dog blevet bevidste om, at det ville have negative konsekvenser herunder begrænsninger for livs- og uddannelsesmuligheder.

Drengenes faderinstinkt vækkes: Pigerne er generelt mere positive end drengene ift. at få et barn »nu-og-her« før dukkepasningen og mere negative efter, mens det forholder sig omvendt for drengene. Drengene udtrykker eksempelvis, at deres »faderinstinkt« bliver vækket efter pasningen. Drengene er generelt mere optaget af at passe dukkerne end pigerne.

Stor forskel på by og kyst: Seksualundervisningen gribes meget forskelligt an afhængigt af underviserens pædagogiske kompetencer. Nogle steder optræder underviserne formynderisk og moraliserende, sætter pasningscore lig med forældreevne og gør brug af skræmmebilleder. Andre steder involverer underviserne eleverne aktivt i undervisningen og arbejder med værdi- og holdningsafklaringer, hvorved elevernes egne ønsker og visioner om forældreskab bliver centrale.

Mange elever på kysten mener, at det vil være yderst positivt for familien, hvis de får et barn »her og nu«. Dukkepasningen og undervisningen har ingen effekt på elevernes positive vurderinger af, hvordan et barn vil påvirke familien.

Der er færre teenagegraviditeter i Nuuk efter dukkeprojektets implementering, især færre graviditeter blandt de yngste teenagere. Dette er ikke tilfældet i resten af landet, hvor også antallet

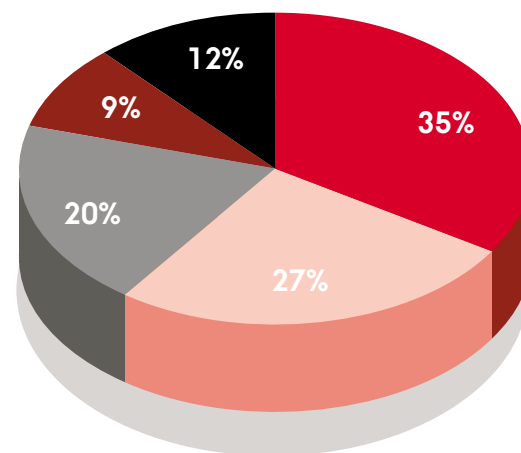
af smittede med kønssygdomme er steget i de år. Dukkeprojektet har kørt.

Kompetenceløft: Der er brug for opkvalificering og sundhedspædagogisk kompetenceudvikling blandt underviserne – særligt lokalt, hvor de selv føler sig

utilstrækkelige og for dårligt rustede til opgaven. Når dukkerne bruges holdningsafklarende i undervisningen, er resultatet bevidstgørelse. Når de bruges formynderisk, resulterer undervisningen i værste fald i afskrækkelse, lavt selvværd og manglende tro på egen forældreevne.

Før dukkepasningen

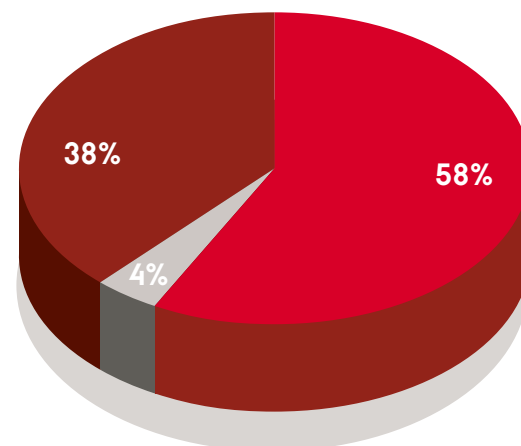
Hvor ofte bruger eleverne prævention?

- Hver gang
- Næsten hver gang
- Nogle gange
- Næsten aldrig
- Aldrig

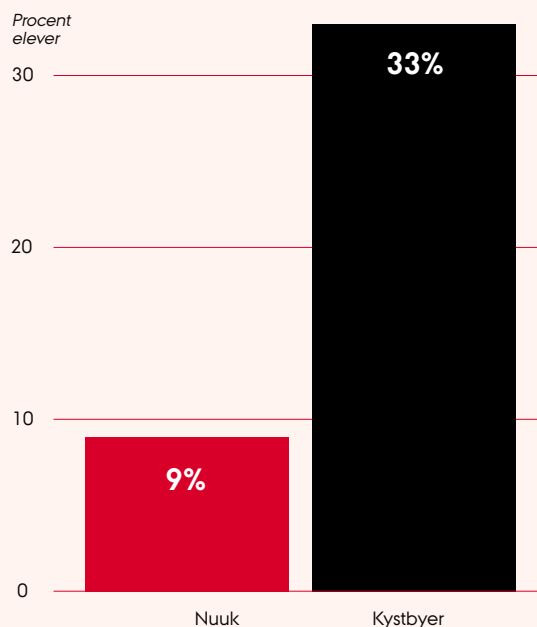
Efter dukkepasningen

Tror eleverne, at de vil bruge prævention oftere end før?

- Ja
- Ved ikke
- Nej

Andel af elever der har haft sex, som ikke bruger prævention.

diskutable forhold i seksualundervisningen i flere af klasserne på skoler på vestkysten.

»Her gik seksualundervisningen bl.a. ud på at vise PowerPoints med voldsomme billeder af forstørrede kønsdele med kønsvorter. Det skabte ikke dialog, men skræmte derimod eleverne fra at tale åbent om sex og prævention – stik imod hensigten,« siger Karen Wistoft.

På skolerne i Nuuk tager afrapporteringen til eleven form af en samtale, hvor en jordemor taler med eleverne om deres oplevelser i forbindelse med dukkepasningen, og det indeholder et vigtigt læringspotentiale.

»I praksis er det særligt vigtigt at tale om begrænsningerne for, hvad pasningen kan fortælle om elevens forældreparathed, sådan så de unge ikke mister modet i forhold til at skulle få børn engang i fremtiden,« siger Karen Wistoft.

Hun peger på, at elevernes udbytte er markant større, når de deltager aktivt i undervisningen, og når gruppearbejde, øvelser og diskussioner er dominerende frem for traditionel, moraliserende envejsundervisning.

»Når eleverne føler sig set og hørt af oprigtigt interesserede undervisere, virker det befordrende og selvforstærkende på deres lyst til at lære og indgå i den fortsatte dialog i klassen. Samtidig muliggør den dialogbaserede undervisning, at underviserne kan tage afsæt i elevernes aktuelle holdninger, interesser, værdier og udfordringer i hverdagen,« siger Karen Wistoft.

Dukke brændt med cigaretskod

Underviserens pædagogiske og didaktiske kompetencer bliver især væsentlige i feedbacken til elever, der scorer lavt på »omsorgs-

HVOR UDBREDT ER DUKKER I SEKSUAL-UNDERSVISING?

I Danmark bliver dukkerne typisk anvendt i seksualundervisningen for elever med indlæringsvanskeligheder eller diagnoser samt socialt udsatte gravide unge piger. Det er grupper, som rangerer højt i statistikken over teenagegraviditeter, og som ofte har svært ved at tage sig af barnet, når det kommer.

På ydre Nørrebro, hvor 90 procent af eleverne har en anden etnisk baggrund end dansk, har man taget babydukke i brug som del af seksualundervisningen. Man har vurderet, at det var nødvendigt for den store gruppe af børn, der qua

deres kulturelle baggrund har sværere adgang til løs snak om sex, graviditet og forældreskab med forældre, søskende og andre voksne. Her har dukkerne vist sig at have en positiv effekt.

Dukkerne bliver brugt i Svendborg Kommune blandt socialt udsatte gravide kvinder. Men det er de sociale myndigheder, der underviser kvinderne i brugen af dukkerne, mens det i Grønland ligger inden for skolens regi. Enkelte kommuner – bl.a. Vejle og Mariager Fjord – har brugt dukkerne over for elever med indlæringsproblemer med diagnoser – bl.a. ADHD eller Asperger.

barometeret«. Karen Wistoft beretter om et grelt eksempel, hvor en elev afleverede en dukke, hvis forede sparkedragt var brændt med cigaretter på inderlårerne. Var det et udtryk for mishandling? Eller var det bare en irriteret teenager i aktion?

»Det kan vidne om en dyb frustration hos den pågældende elev. Måske er det blot et udtryk for, at han ikke gad eller magtede ansvaret, men det kan også stikke dybere end det. Det kan bunde i tunge sociale eller familiære problemer – fx omsorgsvigt eller blot manglende støtte. I hvert fald er der tale om en elev, der har brug for en kompetent voksen at tale med om handlingen og ikke bare en tilbagemelding, der konstaterer, at han har mishandlet sin babydukke og derfor er uegnet som forælder,« siger Karen Wistoft.

Seksualundervisning som skræmmekampagne

Brugen af dukkerne på kysten var også problematisk, da de ikke blev brugt som dialogredskab, men derimod formynderisk og fordømmende i forhold til formodet forældreevne, fortæller Karen Wistoft.

»Konsekvensen af den manglende dialog og skræmmebillederne var, at mange af eleverne stod tilbage med en oplevelse af, at sex var væmmeligt og farligt, og med et prædikat i panden, der stemplede dem til ikke at kunne tage vare på et barn. Og frem for at indbyde til en dialog om udfordringerne bar undervisningen præg af en skræmmekampagne, der afskrækkede eleverne fra at have sex og få børn,« siger Karen Wistoft.

»Brugen af dukkerne på kysten var også problematisk, da de ikke blev brugt som dialogredskab, men derimod **formyn-derisk og fordømmende i forhold til formodet forældre**evne.«

Professor **Karen Wistoft**

Det var ikke blot stik imod hensigten med projektet. Det påvirkede tydeligvis også elevernes selvværd negativt i forhold til at kunne håndtere et fremtidigt forældreskab.

»Hvis ikke der bliver talt om dukkepasningens formål og om begrænsningerne for, hvad de digitale resultater fortæller, fx at pasningsprocenten ikke nødvendigvis afspejler elevens evne eller parathed som forælder, så føles det som et nederlag for de unge, der scorer lavt,« fortæller Karen Wistoft.

Kan gøre mere skade end gavn

Analysen rammer lige ned i Grønlands kulturelle og sociale udfordringer og fremhæver ikke mindst forskelle mellem by og kyst, som er Grønlands tyndtbefolkede udkantsområder, der samtidig slås med tunge sociale problemer. På kysten er der fx langt flere teenagegraviditeter og aborter end i hovedstaden Nuuk.

»Samtidig viste det sig, at flere af underviserne på kysten ikke følte sig godt nok klædt på til at håndtere dukkeprojektet. De kæmpede med at få teknologien omkring dukkerne til at virke, og tilbagerapporteringen foregik uden dialog med eleverne, men blot i form af babyrapporten, der bestod af et diplom – eller et prædikat på manglende forældreevne,« fortæller Karen Wistoft.

Hun sidder tilbage med en todelt analyse, der viser, at der er lige så mange potentialer ved at arbejde med dukkerne i seksualundervisningen, som der er farer. Spørgsmålet er, hvilke tiltag der kan sikre, at dukkerne bliver brugt efter hensigten? En løsning kunne være at sende et eksperthold af professionelle undervisere ud i landet, der så kunne tage over for de nuværende undervisere. Men Karen Wistoft taler ikke entydigt for en sådan løsning.

»De barske realiteter i form af for dårligt kvalificerede undervisere taler på sin vis for, at man i stedet etablerer et professionelt

rejsehold af veluddannede og kompetente undervisere. Men omvendt spænder et sådan eksperthold ben for en lokal forankring, hvor forebyggelseskonsulenterne, de unge og deres forældre tager ejerskab til projektet. Og det er jo netop lokalmiljøet, der skal involveres, hvis vi for alvor skal komme de kulturelle og sociale udfordringer til livs i Grønlands kystområder,« siger Karen Wistoft.

Derfor ser hun ingen anden akut løsning end at indstille seksualundervisningen med babydukkerne i Kystområderne, indtil underviserne har fået et didaktisk kompetenceløft. Som forsker, og den der skal komme med anbefalinger til det grønlandske Departement for Sundhed, råber hun vagt i gevær:

»Jeg vil stærkt anbefale de grønlandske myndigheder at indstille undervisningen med

babydukkerne, der hvor man ved, at der ikke er kvalificerede undervisere. Det gør mere skade end gavn, hvis underviserne ikke har de fornødne didaktiske og sundhedspædagogiske kompetencer,« lyder anbefalingen fra Karen Wistoft. ■

KAREN WISTOFT

Professor mso i pædagogik ved Institut for Læring på Ilisimatusarfik (Grønlands Universitet) og lektor i sundhedspædagogisk refleksionsteori ved Institut for Uddannelse og Pædagogik (DPU), Aarhus Universitet i København.